

Maskulint, feminint, entreprenöriellt:

Om könsstämpling av branscher och professioner

Monica Lindgren, fil dr och docent i företagsekonomi.

Skolan för Industriell teknik och management, Kungl Tekniska Högskolan

Könsstämpling: Företagande som maskulint eller feminint

Det är ett välkänt faktum att olika branscher och samhällssektorer i den moderna ekonomin är "könsstämplade", dvs att det finns föreställningar i samhället om att de är antingen manliga eller kvinnliga. T ex så ses byggnation som en manlig bransch medan barnomsorg ses som en kvinnlig. Entreprenörer inom olika branscher och samhällssektorer kommer att därmed att ställas inför dessa föreställningar, och uppleva dem som antingen hindrande eller möjliggörande. En kvinna som startar ett byggföretag kommer redan från början att ses som avvikande – vilket i regel negativt påverkar hennes möjligheter att starta verksamheten och driva den framgångsrikt. En man som startar ett privat daghem kommer även han att ses som avvikande, men inte alltid i negativ mening. Det finns naturligtvis inga biologiska könsskillnader som gör kvinnan och mannen mer eller mindre lämpade för sina branscher, utan snarare handlar det om kulturella föreställningar om vad män och kvinnor skall syssla med och vad som överordnats annat i samhället.

För att nå en djupare förståelse för vad som ligger bakom dessa typer av könsstämplingar och dess inverkan på entreprenörskapet är det således centralt att relatera till den teoribildning som har sin grund i såväl genus- som entreprenörskapsteori. Båda teoribildningarna har var för sig många förgreningar och kopplingar och förekommer inom såväl nationalekonomisk teori, psykologisk teori som företagsekonomisk teori. Därmed är utgångspunkterna olika eftersom dessa olika fält hanterar olika analysnivåer; samhällsnivå, organisationsnivå och individnivå (Busenitz mfl, 2003). Att integrera genus- och entreprenörskapsteori är således inte helt oproblematiskt, det kräver att man gjort tydliga ställningstaganden kring analysnivå och kunskapssyn.

Den forskning som faktiskt sätter entreprenörskap i relation till manligt och kvinnligt har i många fall bara handlat om kvinnor som biologiska varelser och har inte haft en medveten genusteori som grund (se t ex Ahl, 2002). Mycket av den amerikanska forskningen kring kön och entreprenörskap har dessutom handlat om den i sammanhanget relativt begränsade frågan kring riskkapitalförsörjning (för en översikt, se Gatewood mfl 2003). Däremot kan vi se att viss europeisk samt framförallt skandinavisk forskning har varit föregångare i och med att man använt genusteori som den beskrivs inom organisationsforskningen i termer av konstruerad maskulinitet och femininitet (jfr Lindgren, 2000, Ahl, 2002; Holmquist & Sundin, 2002; Javefors Grauers, 2002, Dareblom, 2005, Berglund, 2006, Gherardi & Poggio, 2007, Aaltio, 2008). Tidigare forskning kring kvinnors företagande inom FEM-programmet (se Holmquist & Sundin, 2002) har mot bakgrund av detta bl a kommit fram till följande:

- Kvinnor som företagare uppvisar stor variation i sitt företagande och som individer - i allt från verksamhetsart och tillväxtambitioner till kvinnornas bakgrund. Samma sak gäller män. Det finns således inga biologiska könsmonster som skulle ”styra” hur man beter sig som företagare.
- Kopplingen till traditionella könsroller är däremot stark, speciellt synligt är detta i familjeföretag. Man väljer ofta traditionellt feminint och maskulint stämplade arbetsuppgifter och kompetensområden.
- Kvinnors företagande är beroende av omgivningen och situationen, med stora skillnader mellan regioner och sektorer.
- Kvinnors företagande är osynliggjort, detta gäller framförallt handel och vårdsektorerna – där mycket av entreprenörskapet sällan uppmärksammas. Könsstämpling av en bransch kan m a o innebära att man i samhället i princip utesluter att entreprenörskap över huvud taget kan förekomma där.
- Det feminina företagandet innebär att man integrerar företagandet i sin totala livsform – företagandet är ett medel ej ett mål (kan gälla såväl professionssträvanden som anpassning till familjeförhållanden).
- Kvinnors inbrytning i maskulint stämplade sektorer möjliggörs i regel av en manlig mentor som ger legitimitet åt företagandet.
- Omvandlingen av den offentliga sektorn har tydliga effekter för kvinnors företagande – ibland oväntade som att det inte sällan är män som startar eget när traditionellt kvinnliga verksamheter läggs ut på entreprenad eller privatiseras.

Avsikten med denna text är att lyfta fram fenomenet kvinnors företagande som en del av företagandet och arbetslivet i stort för att på så sätt skapa en grund för förståelse för de mekanismer som könsmärker – och därmed hindrar och/eller möjliggör företagandet i gamla och nya branscher. Med bakgrund av detta finns det ett antal intressanta frågeställningar som handlar om hur samhället, branscher och människor konstruerar kön i relation till entreprenörskap och företagande.

Genusteori – maskulint och feminint som sociala konstruktioner

Genusteorin är idag ett helt accepterat område inom organisationsteorin. Benämningen genusteori innebär att man betonar det socialt konstruerade könet dvs vi konstruerar manliga och kvinnliga kategorier, egenskaper och föreställningar i vårt dagliga liv. Man kan visserligen hävda att män och kvinnor är olika biologiskt sett - t ex att kvinnor trots allt föder barn medan män inte gör det. Problemet med ett sådant exempel är ju att en födsel - rent biologiskt – tar en mycket begränsad tid i anspråk, och att det inte finns någon genetisk förklaring till varför den genomsnittliga kvinnan efter förlossningen måste spendera årtionden som den som tar huvudansvaret för barnet och hemmet och överlåter karriär- och företagandemöjligheter till mannen. Istället menar man därför dessa könsmonster orsakas av traditionella föreställningar i samhället kring vad kvinnor och män skall hålla på med, föreställningar som är socialt konstruerade genom kvinnors och mäns socialisering. Man föds med andra ord inte till kvinna, utan man blir kvinna (jfr de Beauvoir, 1949).

Enigheten från forskarhåll är stor om att dessa sociala konstruktioner är betydelsefulla, och att de också innebär en maktrelation mellan det maskulina och det feminina. Vi konstruerar kategorier – som t ex personliga egenskaper eller benämningar på handlingar – i relation till de dikotoma begreppen man och kvinna. Kvinnor beskrivs bl a som lojala, empatiska, varma och blyga medan män är konkurrensinriktade, dominerande, individualistiska och analytiska. Vi konstruerar som människor ofta världen i motsatspar och kön är en fundamental

sorteringskategori därvidlag. I konstruktionen av motsatspar ligger ofta dessutom en värdering, dvs att det ena är bättre än det andra.

Som motsatspar kan man alltså säga att genus *segregerar* och *hierarkiserar*, det vill säga att feminint och maskulint *skiljs* från varandra och att det maskulina *värderas högre* än det feminina (Hirdman 1988, 1990). Detta tar sig också uttryck i praktiken där kvinnor regelmässigt återfinns i branscher med lägre status (t ex handel) medan män finns i väl avlönade högstatusbranscher (t ex teknik)¹. Men logiken innebär även att inom en bransch eller profession är feminina attribut (ofta också praktiserade av kvinnor) underordnade maskulina sådana (ofta praktiserade av män). Det handlar om att arbeten blir symboliskt stämplade utefter kön och att de därefter nästan automatiskt ses som mer eller mindre värdefulla (jfr Billing, 1995). Man kan också uttrycka det som att män och kvinnor har olika arbetsgivare, olika yrken och olika arbetsuppgifter (jfr Kovalainen, 1995). Att ett arbete antar formen av kvinnligt eller manligt könsstämplat har naturligtvis att göra med att det funnits en majoritet av kvinnor eller män inom yrket (jfr även Kanter, 1977) men detta är naturligtvis sådant som kan förhandlas och förändras över tiden jfr sekreterare och kartritare (Sundin, 1993). Det finns också s k könsneutrala yrken som t ex byråkrater på lägre nivåer (jfr Billing, 1995). Man kan därför säga att genus är en strukturellt orienterad teoribildning, där genus ses som en institution i samhället. Denna utgångspunkt kan vi även finna hos många av NUTEKs rapporter kring kvinnors företagande liksom i andra offentliga utredningar (se t ex B 2003:71997:83, SOU 1998:6).

Mot ett genusperspektiv på entreprenörskap och företagande

Forskningen kring entreprenörskap brukar sammanblandas med småföretagsforskning (Landström, 2005). Men det finns faktisk en tydlig, icke oväsentlig begreppslik skillnad dem emellan. Man gör normalt en begreppslik skillnad där *entreprenörskap* förutsätter någon form av nyskapande medan *företagande* handlar om starta och leda företag oavsett om det är innovativt eller ej (jfr även resonemang hos Schumpeter, 1934). Utifrån den mångvetenskapliga vetenskapliga tradition man är en del av har man undersökt entreprenörskap och dess konsekvenser på samhälls-, företags-, projekt- och individnivå, i regel med utgångspunkten att entreprenörskap är något positivt och gott för samhället och därför bör stimuleras. De konkreta frågeställningarna inom fältet har mot bakgrund av detta kommit att handla om hur man identifierar, predicerar och stimulerar entreprenörskap (se t ex Aldrich & Baker, 1997, Venkataraman, 1997, Busenitz m fl, 2003).

Det finns därför också en mycket livaktig debatt inom fältet rörande analysnivå, metoder, definitioner och teoretisk inriktning. På ett övergripande plan kan man säga att detta ifrågasättande inneburit kritik mot hur entreprenörskap traditionellt definieras och förstås (Carsrud m fl, 1986, Gartner, 1988, 1990, 1993), och mot de etablerade methodsynsätt som traditionellt använts inom forskningen (Gartner & Birley, 2002). Ett numera klassiskt exempel på detta är Bill Gartners (1993) kritik mot att förkroppsliga entreprenörskapet i individer som lyckats starta företag framgångsrikt, och hans alternativ att istället se startade organisationer som uttrycket för entreprenörskap. I den pågående debatten lyfter många företagsekonomiska forskare också fram ett generellt behov att studera sociala nätverk och entreprenöriella processer, istället för enbart individer och deras företag (Van de Ven et al,

¹ Det skall noteras att status och faktisk lönsamhet eller tillväxt inte nödvändigtvis hänger ihop. Klassiska svenska handelsföretag som t ex H&M eller Ikea varit betydligt större globala framgångssagor än sina högteknologiska motsvarigheter. En tolkning av detta kan alltså vara att det maskulina i sig ges högre status, oavsett om det egentligen ger överlägsen ekonomisk avkastning eller ej.

1999, Davidsson, 2000, Davidsson & Wiklund, 2001, Gartner, 2001, Ucbasaran m fl, 2001, Bruyat & Julien, 2001, Gartner & Birley, 2002, Lindgren & Packendorff, 2007). Man har insett att entreprenörskap är något som organiseras fram över tiden av aktörer i samverkan, och att man måste skapa en bättre förståelse för dessa samverkansprocesser om man vill öka t ex nyföretagandet.

Men trots bilden av entreprenörskapsforskningen som mångvetenskaplig och pluralistisk verkar det som att fältet (om man ser till de artiklar som presenteras på konferenser och som är publicerade i ledande journals²) är överens om *hur man skall teoretisera*. Detta syns tydligast i avsaknaden av vetenskapsfilosofiska grundantaganden i forskningen när man skall argumentera för såväl befintliga som nya forskningsansatser (Aldrich & Baker, 1997). Gartner och Birley (2002) gör en genomgång av entreprenörskapsforskningen och pekar på bristen på kvalitativa studier i litteraturen och menar att det finns en institutionaliserad tro på kvantitativa studier. I Davidssons m fl (2001) analys av entreprenörskapsfältet konstateras en livlig utveckling i termer av definitioner, forskningsproblem, metoder och teorier, men inte i termer av någon diskussion kring underliggande syn på verklighet, kunskap och ideologi. Forskningsdebatten inom fältet handlar mer om att förfina existerande forskningspraktiker och anpassa dessa till nya teorier och empiriska fenomen utan att ifrågasätta den syn på människor, kunskap och ”sanning” som ligger bakom dessa forskningspraktiker. Dery & Toulouse (1996) hävdar i sin kritiska översikt hävdar att nya forskningsresultat inom entreprenörskap bedöms i relation till etablerad forskningspraktik – implicit betyder detta att ny kunskap i entreprenörskap bara är legitim om etablerade definitioner, forskningsfrågor, metoder och teorier har använts. I skapandet av entreprenörskap som ett avgränsat forskningsfält ligger därmed risken för institutionalisering och standardisering av forskningen, för entreprenörskap som ett exkluderande och inte bara inkluderande begrepp.

Man fokuserar därmed snarare på entreprenören som individ än den sociala processen vari entreprenörskapet blir till (Lindgren & Packendorff, 2007). Entreprenören är också en man – inte en kvinna (Ahl, 2002, Holmquist, 2002, Lindgren & Packendorff, 2007). På detta sätt reproduceras också den samhälleliga ordningen genom entreprenörskapsteorin. Även ledarskapet ges egenskaper som är maskulint könsstämplade (Kanter, 1977, Acker, 1990, Calas & Smircich, 1992, 1996, Gherardi, 1994, Alvesson & Billing, 1997, Holgersson & Höök, 1997, Gherardi och Poggio, 2007, Wahl mfl, 2001). Entreprenörskapsmyten handlar också om män som tävlar och leker (jfr Nilsson 2002) som i populärpressen exemplifieras med starka, karismatiska män som Richard Branson eller Jan Stenbeck.

Entreprenörskapsteorin innebär till skillnad mot genusteorin därmed en syn på ekonomisk framgång som baserad i den individuella entreprenörens egenskaper, göranden och låtanden. Frågorna handlar ofta om vilka personlighetsegenskaper individen har och hur de överförs i ett entreprenörskap. När omgivningen i form av materiella villkor och/eller institutioner förs in i resonemanget diskuteras det i form av förutsättningar eller hinder för det individuella entreprenörskapet. Varken i studiet av personliga egenskaper eller omgivande strukturer har frågan om kön rönt något intresse i den traditionella entreprenörskapsforskningen. Man kan säga att stora delar av entreprenörskapsteorin är könsblind, och att teorin därför (i onödan) lever med en bristande förståelse för de problem som kan relateras till könsstämpling av branscher, professioner, yrken – och av själva entreprenörskapsidealet som sådant. Varför en

² Här avses primärt fältets högst rankade tidskrifter, *Journal of Business Venturing* samt *Entrepreneurship: Theory and Practice*, men även centrala konferenser som *Babson College Entrepreneurship Research Conference* och *RENT – Entrepreneurship and Small Business Conference*. Se t ex Jerome L Katz översikt på Internet: <http://eweb.slu.edu/booklist.htm>

välutbildad, riskvillig och välfinansierad kvinna misslyckas med att starta ett byggföretag kan man därmed inte riktigt svara på.

Om man istället använder en genusteorisk grund i studiet av entreprenörskap och företagande fokuseras relationen mellan könen och hur dessa separeras och hierarkiseras. Det entreprenörskap som av tradition stämplat som feminint är undervärderat och osynliggjort i samhället, och vill man uppvärdera det och synliggöra det måste man helt enkelt skaffa sig en fördjupad förståelse för hur institutionen genus inverkar på entreprenörskapet som praktik och idé. Man skall också komma ihåg att det är institutionen genus snarare än individuella kvinnor och män som är i fokus. Med andra ord kan man säga att genusteori är en metateori som ger stöd i maktanalys av maskulinisering och femininisering i entreprenörskapets praktik. Genussystemet gäller också inom en bransch eller professioner – som en återspeglning av samhället.

Könsstämpling i arbetslivet – entreprenörskap och genus som kompletterande perspektiv

Det är alltså väsentligt att lägga basen i både entreprenörskapsteori och genusteori. Med betoning på den entreprenörskapsteori som är av process- och problematiserande karaktär. Skandinavisk forskning ligger också i den internationella fronten i att just kombinera dessa teoribildningar på ett mer kritiskt problematiserande sätt. De forskningsfrågor som enligt mitt sätt att se på området bör prioriteras är studier som verkligen lyfter fram de könsstrukturer som finns i olika branscher och som både kan vara gemensamma och olika. Som tidigare forskning om företagande och genus visat så konstrueras kön olika beroende på bransch (historik, traditioner inom yrken och professioner etc). Däremot visar också tidigare genusforskning att olika branscher har stora likheter i hur kön konstrueras på en övergripande nivå (föreställningar på samhällsnivå i form av förebilder för entreprenörskap, klassiska manliga egenskaper är normen). Utifrån jämförelser mellan traditionellt mansdominerade och traditionellt kvinnodominerade branscher kan man främst utveckla kunskap om dessa övergripande könsstrukturer i företagandet. Dessa yttrar sig på konkret nivå, dock olika i olika branscher.

Kvinnor och det feminina, liksom män och det maskulina, är delar av entreprenörskap och företagande i praktiken där det maskulint definierade betraktas som normalt och det feminina osynliggörs och blir undantaget. Detta kan vi illustrera bara genom att konstatera att när vi pratar om företagare menas i allmänhet män medan vi måste prata om ”kvinnor som företagare” eller ”kvinnliga företagare” när vi åsyftar undantaget. Detta görs inte speciellt medvetet utan det är bara uttrycket av våra allmänna föreställningar kring vad som kvinnor och män skall hålla på med. Det privata (omsorg om barn och hem) är kvinnors domäner medan det offentliga (arbete, politik, makt – och företagande) är männens domäner. Även i andra sammanhang framkommer åtskillnaden mellan genus och entreprenörskap. Genus diskuteras i samband med jämställdhet när det gäller representation i arbetslivet medan entreprenörskap handlar om förnyelse och tillväxt i näringslivet och ekonomin. Som ett bihang till entreprenörskapsretoriken har under senare år tillkommit ”kvinnors företagande” - regelmässigt som ett tillägg i ett särskilt kapitel eller i en fotnot.

Andelen kvinnor som är företagare är i Sverige endast 4% av arbetskraften, vilket är lågt jämfört med de flesta andra länder (se rapport Företagarna, 2008). Av företagarna står kvinnor för ca 25-30% och Sverige uppvisar också ett lågt jämställdhetsindex (relationen mellan män och kvinnors företagande) jämfört med övriga länder i Europa, endast Irland och

Malta uppvisar sämre index (ibid). I Finland har arbetslivet traditionellt sett annorlunda utbl a beroende på att kvinnor jobbar heltid i betydligt större utsträckning (jfr Kovalainen, 1995). Företagandet kan ses som en förlängning av arbetsmarknaden, vilken är tydligt könsuppdelad som pekats på tidigare.

Svenska kvinnor deltar i arbetsmarknaden i mycket hög utsträckning men ofta på deltid – kvinnor arbetar i servicesektorn och inom handeln (framförallt detaljhandeln). De nya företagen fördelar sig relativt traditionellt könsmässigt. T ex är byggnadsverksamhet relativt sett mycket vanligare bland män och det finns stora skillnader mellan könen i andelen som startar företag inom personliga tjänster (vilket inkluderar barn- och äldreomsorg). En anledning till den stora andelen för kvinnor torde vara att den offentliga sektorns omvandling har medfört nya möjligheter att starta företag. Endast en liten andel av kvinnor jämfört med män startade inom IT-sektorn (2% jämfört med 10% av männen). Teknik är också könsstämplad: det handlar om definition på teknik som är maskulint orienterad samt (se Nutek R 1999:14) Kvinnor är också överrepresenterade i ”hälso- och sjukvård” men framförallt inom de lägre nivåerna där den ”omvårdande” delen faller på kvinnorna.

Bakom det tydliga budskapet i denna typ av statistiska sammanställningar ligger en komplex social praktik som vi inte kan fånga med mera än att vi ger oss in i praktiken och studerar den verklighet där mönstren skapas. Könsstämplingen formas i våra dagliga reproduktioner i såväl hemmet som arbetslivet. Vi ”gör kön” och de mekanismer som ligger bakom har att göra med samhällets normer, diskursen i samhället och den kultur som vi socialiseras i. I en avhandling som beskriver detta menar Westberg-Wohlgemuth (1995) att socialisationsprocessen är central och den består av två delar: den medvetna fostran och den immanenta pedagogiken som handlar om den osynliga formeringen av familj och institutioner och som är olika för pojkar och flickor. Hon identifierar vidare s k redskap för den immanenta fostran som biologiskt och socialt kön, status, hög lön och tillgång till makt och inflytande som i sin tur ligger till grund för hur det konstrueras i arbetsdelning och arbetsorganisation och arbetsmiljö. Dessa blir i sin tur redskap för könsmärkningen av yrken och arbetsuppgifter. Westberg-Wohlgemuth (1995) lyfter också fram en central koppling mellan fördelning i hemmet och arbetslivet. Hela samhället bärs upp av de institutionella regler som finns kring t ex barnledighet och deltidsarbete där konstruktionen av dessa regler stödjer den gällande genusordningen i samhället.

Hur arbetet blir könsstämplat har också undersökts av Acker som pekar på konstruktion av könsarbetsdelning t ex tillåtet beteende och makt, symbolers betydelse i organisationer t ex klädsel, interaktionsmönster t ex samtal (se t ex Acker 1990, 1994). Gherardi & Poggio (2007) pekar på vissa barriärer/regler som finns inom i maskulina områden som delas upp i nödvändiga villkor, föreskrifter och taktiker. Villkor handlar bl a om traditionella entreprenöriella karaktäristika och handlingar som t ex långa arbetsdagar, hängivenhet i arbetet, prioritering av arbete före familj, och identifikation med arbetet/organisationen. Medan föreskrifter handlar om målmedvetenhet, riskbenägenhet och konkurrens. Taktiken handlar om att vara villig att utsätta sig för test för att visa sitt värde, avsiktligt men kritiskt framhäver sig som kvinna och använder relationella medel (jfr även Lindgren, 2000, Lindgren & Packendorff 2008). Dessa beskrivningar återfinns även hos andra entreprenörskaps och organisationsforskarens genusrelaterade beskrivningar av hinder och möjligheter i arbetslivet (jfr Kanter, 1977, Collinson & Hearn, 1996, Wahl mfl, 2001, Ahl, 2002, Holmquist & Sundin, 2002).

Könsstämpling av branscher: En forskningsagenda

Från mitt perspektiv att se det finns det således mycket kunskap om kön och förutsättningar för entreprenörskap att finna i s k mixade branscher med relativt jämn könsfördelning. I sådana branscher är de institutionella förutsättningarna som konkurrens m m något så när lika för alla aktörer, men samtidigt innebär existerande normer om maskulinitet och femininitet likväl att könsskillnader uppkommer i företagandets villkor och yttringar. Hinder och möjligheter för kvinnors företagande kan synliggöras genom djupare kvalitativa studier av dessa företag med fokus på femininiserings- och maskuliniseringsprocesser.

En central frågeställning handlar om hur könsstämpling uttrycks i olika branscher. Här kan man tänka sig undersöka ”nya” branscher/delbranscher som t ex upplevelseindustrin; turism, restauranger, design och modeindustrin. I det framväxande upplevelsesamhället så finns det nya kreativa idéer som också skulle kunna ge annan form av organisering, t ex projektorganisering eller nätverksföretagande. Men det finns även nygamla branscher som öppnas upp för entreprenörskap (friskolereformen samt övrig offentlig verksamhet som vård) där dessa frågeställningar kan studeras.

Samtidigt som man kan konstatera detta så finns det faktiskt också en ytterligare detaljeringsnivå som gör segregeringen och hierarkiseringen tydligare, nämligen professionsnivån (jfr även Westberg-Wohlgemuth 1996). Professioner som advokater, arkitekter och läkare visar alla på en uppdelning som är könsmärkt (för en diskussion kring professioner se t ex Selander, 1989, Sundin, 1993, Lindgren, 2000, Javefors-Grauers, 2002). T ex finns kvinnor inom familjerätt medan männen finns inom affärsjuridiken. Här anses naturligtvis affärsjuridiken som mer statusfylld och är också bättre betald. Liksom att arkitektbranschen också är könad efter tillhörighet där män ritat stora byggnader och hus medan kvinnor håller på med inredning. Dessa frågeställningar är också debatterade inom professionerna, vilket kan utläsas av deras facktidskrifter (se exempelvis Arkitekt). Inom läkaryrket är det också män som företrädesvis är kirurger som också anses vara det mest prestigefyllda. Både branschtidningar och avhandlingar inom området kan ge ytterligare fördjupning härvidlag. Fastighetsmäklare är en annan bransch som är i förändring eftersom den har utvecklats till att bli befolkad av alltmer välutbildade personer som t ex civilekonomer. Utbildning är också en sak som tidigare undersökningar visat vara väsentlig för kvinnors entreprenörskap, det ger trygghet och legitimitet i kontakt med myndigheter etc (se bl a Lindgren, 2000, Holmquist & Sundin, 2002). Branscher som fastighetsmäklarbranschen, arkitektbranschen samt advokatföretag har sina speciella förutsättningar, traditioner och professionstillhörigheter men har det gemensamt att de alla är kunskapsföretag och består av välutbildade individer.

Ett ytterligare forskningsområde rör ett empiriskt fenomen som dykt upp på senare tid är att kvinnor går ihop och startar företag som spin-off på tidigare företag där de också gör en poäng av att de är kvinnor – det feminina som en del av själva företagandeidén. En undersökning som gjorts av Coompanion visar också att majoriteten av kvinnor som potentiella företagarna vill starta ihop med andra (fakta om Kooperativt företagande, nr 2, 2007 årgång 2). I mina tidigare studier kring delat ledarskap (se t ex Crevani et al, 2007) anges skäl som avlastning, roligare uppdelning av arbetsuppgifter etc som skäl till varför man startar företag och driver dessa ihop. Frågeställningar som kan belysas här handlar om varför de startat verksamhet ihop, hur de ser på kön i relation till sitt företag, vilka hinder de upplevt, vilka möjligheter som finns etc.

Slutord

Jag har i denna text beskrivit könsstämplingen av branscher och professioner som system av föreställningar i samhället om vad män och kvinnor skall ägna sig åt för att vara normala. Dessa system av föreställningar studeras på generell nivå sedan länge inom genusforskningen, men man har sällan där intresserat sig specifikt för entreprenörskap/företagandet som könsstämplat. Och medan själva entreprenörskapets idé är att bryta mönster och strukturer för att skapa tillväxt och utveckling, har entreprenörskapsforskningen i stort negligerat könsrelaterade mönster och strukturer i sökandet efter förståelse för företaget. Den forskningsagenda jag här har skisserat är ett steg mot att lösa detta dubbla tillkortakommande. Genom djupgående kvalitativa studier av de processer som konstituerar könsstämpling, liksom de processer där människor aktivt försöker hitta vägar att bryta sig ur de för-givet-tagna mönstren, kan vi skaffa oss den teoretiska och praktiska förståelse som är nödvändig för att komma vidare.

Referenser

- Aaltio, I (2008) "Entrepreneurship in Organization – Gender and Social Capital". I Aaltio, I, Kyrö, P & Sundin, E eds (2008) *Women & Entrepreneurship and Social Capital*. Copenhagen. Copenhagen Business School Press.
- Acker, J. (1990) "Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations." *Gender & Society*, 4 (2), 139-158.
- Acker, J. (1994) "The gender regime of Swedish banks." *Scandinavian Journal of Management*, 10 (2), 117-130.
- Ahl, H. (2002) *The Making of the Female Entrepreneur*. (Akad. avh.) Jönköping: Jönköping International Business School.
- Aldrich, H. E. & Baker, T. (1997) "Blinded by the cities? Has there been progress in entrepreneurship research?" I D.L. Sexton & R.W. Smilor (red.) *Entrepreneurship 2000*. Chicago: Upstart.
- Alvesson, M. & Billing, Y. D. (1997) *Understanding Gender and Organizations*. London: Sage.
- Berglund, K. (2006) "Discursive diversity in fashioning entrepreneurial identity in a small town in crisis." I C. Steyaert & D. Hjorth (red.) *Entrepreneurship as Social Change*. Cheltenham: Edward Elgar (kommande).
- Billing, Y. D. (1995) "Att starta eget - ett attraktivt alternativ till en traditionell organisationskarriär?" I: *Pengarna och livet - Perspektiv på kvinnors företagande*. B 1995:3. Stockholm: NUTEK.
- Bruyat, C. & Julien, P-A. (2001) "Defining the field of research in entrepreneurship." *Journal of Business Venturing*, Vol 16, No 2: 165-180.
- Busenitz, L., West, G.P. III, Shepherd, D., Nelson, T., Chandler, G.N. & Zacharachs, A.L. (2003) "Entrepreneurship research in emergence: Fifteen years of entrepreneurship research in management journals." *Journal of Management*, Vol 29, No 3: 285-308.
- De Beauvoir, S. (1953). *The Second Sex*. London: Jonathan Cape.
- Crevani, L, Lindgren, M & Packendorff, J (2007) "Shared leadership: A post-heroic perspective on leadership as a collective construction" *International Journal of Leadership Studies*, Vol 3, No 1: 40-67.
- Coompanion (2007) *Fakta om kooperativt företagande*, 2007, årgång 2, nr 2.
- Calás, M. & Smircich, L. (1992) "Rewriting gender in organization theory." I: M. Reed and M. Hughes (red.) *Rethinking Organizations*. London: Sage.

- Calás, M. & Smirchich, L. (1996) "From the Woman's Point of View: Feminist Approaches to Organization Studies." I: S. R. Clegg, C. Hardy & W.R. Nord (red.) *Handbook of Organization Studies*. London: Sage.
- Carsrud, A., Olm, K. & Eddy, G. (1986) "Entrepreneurship: research in quest for a paradigm." I D.L. Sexton & R.M. Smilor (red.) *The Art and science of entrepreneurship*. Cambridge, Mass: Ballinger.
- Collinson, D. & Hearn, J. (1996) *Men as Managers, Managers as Men*. London. Sage.
- Dareblom, J. (2005) *Prat, politik och praktik: Om individers möten med strukturer i en kommunal satsning på kvinnors företagande*. (Akad. avh.) Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm, EFI.
- Davidsson, P. (2000) *A Conceptual Framework for the Study of Entrepreneurship and the Competence to Practice It*. JIBS Working paper 2000-14. Jönköping: Jönköping International Business School.
- Davidsson, P. & Wiklund, J. (2001) "Levels of analysis in entrepreneurship research: Current practice and suggestions for the future." *Entrepreneurship: Theory & Practice*, Vol 25, No 4: 81-99.
- Dery, R., & Toulouse, J-M. (1996) "Social structuration of the field of entrepreneurship: A case study." *Revue Canadienne des Sciences de l'Administration*, Vol 13, No 4: 285-305.
- Företagarna (2008) *Var finns jämställd företagsamhet?* Stockholm, Företagarna
- Gartner, W. B. (1988) "'Who is an entrepreneur?' is the wrong question." *American Small Business Journal*, Vol 12, No 4: 11-31.
- Gartner, W. B. (1990) "What are we talking about when we talk about entrepreneurship?" *Journal of Business Venturing*, Vol 5: 15-28.
- Gartner, W. B. (1993) "'Words lead to deeds': towards an organizational emergence vocabulary." *Journal of Business Venturing*, Vol 8: 231-239.
- Gartner, W.B. & Birley, S. (2002) "Introduction to the special issue on qualitative methods in entrepreneurship research." *Journal of Business Venturing*, Vol 17, No 5: 387-395.
- Gatewood, E, Carter, N, Brusck, C, Greene, P & Hart, M (2003) *Women Entrepreneurs. their Ventures, and the Venture Capital Industry*. Stockholm: Esbri.
- Gherardi, S. (1994) "The gender we think, the gender we do in our everyday organizational lives." *Human Relations*, 47 (6), 591-610.
- Gherardi & Poggio, 2007 *Gendertelling in Organizations: Narratives from male-dominated environments*, Malmö:Liber.
- Hirdman, Y. (1988) "Genussystemet: teoretiska reflexioner kring kvinnors sociala underordning." *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 9 (3), 49-63.
- Hirdman, Y (1990) "Genussystemet." I: *SOU 1990:44. Demokrati och makt i Sverige*. Stockholm: Fritzes.
- Holgersson, C. & Höök, P. (1997) "Chefsrekrytering och ledarutveckling." I: A. Nyberg & E. Sundin (red.) *Ledare, makt och kön*. SOU 1997:135. Stockholm: Fritzes.
- Holmquist, C (2002) *Integration mellan genus och entreprenörskapsteori*. I Holmquist, C. & Sundin, E. (red.) *Företagerskan: Om kvinnor och entreprenörskap*. Stockholm: SNS Förlag.
- Holmquist, C. & Sundin, E. (red.) (2002) *Företagerskan: Om kvinnor och entreprenörskap*. Stockholm: SNS Förlag.
- Javefors Grauers, E. (2002) *Profession, genus och företagarpär: En studie av advokater och köpmän*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Kanter, R. M. (1977) *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.

- Kovalainen, 1995 I: *Pengarna och livet - Perspektiv på kvinnors företagande*. B 1995:3. Stockholm: NUTEK.
- Landström, H. (2005) *Entreprenörskapets rötter* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, M. & Packendorff, J. (2007) *Konstruktion av entreprenörskap*. FSF. Örebro
- Lindgren, M. (2000) *Kvinnor i friskolor: Om kön, entreprenörskap och profession i identitetsskapandet*. FSF 2000:3. Örebro: Forum för Småföretagsforskning.
- Lindgren, M. & Packendorff, J. (2008) "Women, Teacher, Entrepreneur: On Identity Construction in Female Entrepreneurs of Swedish Independent Schools". In Aaltio, I, Kyrö, P, Sundin, E eds (2008) *Women & Entrepreneurship and Social Capital*. Copenhagen. Copenhagen Business School Press.
- Nilsson, P (2002) Reflektioner kring IT-entreprenörens hjältespegel. I Holmquist, C. & Sundin, E. (red.) *Företagerskan: Om kvinnor och entreprenörskap*. Stockholm: SNS Förlag.
- NUTEK B 2003:7. *Kvinnors företagande – format av samhället*.
- NUTEK R 1999:14 *Från kvinnor och innovation till genus och innovation*
- Selander, S (red.) (1989) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Schumpeter, J. W. (1934) *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- SOU1997:83. *Om makt och kön – i spåren av offentliga organisationers omvandling*. Stockholm.Fritzes
- SOU 1998:6. *Ty makten är din... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige*. Stockholm. Fritzes.
- Sundin, E. (1993) *Ny teknik i gamla strukturer. Ny teknik, nya produkter och förändrade yrkes- och könsgränser. En fallstudie från Lantmäteriets topografiska kartenhet*. Stockholm: Nerenius & Santérus.
- Steyaert, C & Bouwen, R (1997) "Telling Stories of Entrepreneurship – Towards a Narrative-Contextual Epistemology for Entrepreneurial Studies". I Donckels, R & Miettinen, A. *Entrepreneurship and SME Research: On its Way to the Next Millennium*. Aldershot: Ashgate
- Steyaert, C. & Hjorth, D. (red.) (2006) *Entrepreneurship as social change*. Cheltenham: Edward Elgar
- Ucbasaran, D., Westhead, P. & Wright, M. (2001) "The focus of entrepreneurial research: contextual and process issues." *Entrepreneurship: Theory & Practice*, Vol 25, No 4: 57-80.
- Wahl, A, Holgersson, C, Höök, P & Linghag, S (2001) *Det ordnar sig – Teorier om organisation och kön*. Lund. Studentlitteratur.
- Van de Ven, A. H., Polley, D.E., Garud, R. & Venkataraman, S. (1999) *The Innovation Journey*. New York: Oxford University Press.
- Venkataraman, S. (1997) "The distinctive domain of entrepreneurship research." I J. A. Katz (red.) *Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth*, Vol 3. Greenwich: JAI Press.
- Westberg-Wohlgemuth, H, (1996) *Kvinnor och män märks*. Solna. Arbetslivsinstitutet.